

Một số nét về Kiểm toán nội bộ khu vực Nam Phi

II THS. ĐẶNG THỊ HOÀNG LIÊN

(Kiểm toán Nhà nước)

theo họ Kế toán trưởng là người tư vấn về kế toán cho Thủ ký thường trực của Bộ Tài chính, đồng thời chịu trách nhiệm về ngân khố và tài khoản quốc gia. Người đứng đầu bộ phận kiểm toán nội bộ phải thường xuyên kiểm tra các hệ thống do Kế toán trưởng quản lý và chính vì vậy, không cần báo cáo thông tin về các hệ thống này cho bộ phận đồng cấp. Các quốc gia khác lại cho rằng cần giao cho một đơn vị nào đó thuộc Văn phòng Tổng thống chịu trách nhiệm đối với hoạt động kiểm toán nội bộ. Hướng dẫn mới nhất về kiểm toán nội bộ của Vương quốc Anh lại đề xuất rằng người đứng đầu bộ phận kiểm toán nội bộ cần báo cáo về hoạt động của mình lên giám đốc cấp cao, hoặc tốt nhất là giám đốc điều hành. Các cách tiếp cận về kiểm toán nội bộ trên đều có những ưu điểm riêng của nó, nhưng nguyên tắc chung là kiểm toán nội bộ cần phải độc lập và có đủ thẩm quyền hoặc có địa vị pháp lý để đảm bảo đạt được mục tiêu của mình một cách hiệu quả.

Tại Botswana và Zambia, để nâng cao tính độc lập và địa vị pháp lý của kiểm toán nội bộ, các nước này đã thành lập các bộ phận kiểm toán nội bộ trong từng Bộ, ngành và chỉ đứng sau kiểm toán nội bộ của Bộ Tài chính. Người đứng đầu các bộ phận kiểm toán nội bộ này là một quan chức cấp cao của Bộ Tài chính, có vị trí tương đương như Kế toán trưởng.

Phạm vi của kiểm toán nội bộ

Tại tất cả các quốc gia nói trên, phạm vi của kiểm toán nội bộ

được quy định cụ thể trong luật và các quy định của Chính phủ và phần lớn đều bao gồm việc kiểm tra 7 khía cạnh sau:

(1) Việc thiết lập và vận hành hệ thống kế toán cũng như các thủ tục kiểm soát nội bộ liên quan;

(2) Kiểm tra trước khi thực hiện các khoản chi tiêu (tiền kiểm) nhằm đảm bảo rằng:

- Các khoản chi tiêu đều được Quốc hội thông qua và phù hợp với quy định của ngân sách;

- Có đầy đủ chứng từ chứng thực;

- Chi phí hợp lý...

(3) Thông tin về quản lý tài chính và quản lý hoạt động; phương pháp lập và báo cáo về những thông tin này;

(4) Sự tuân thủ luật, quy định, chính sách và thủ tục;

(5) Quy trình bảo vệ tiền và tài sản của Chính phủ;

(6) Tính tiết kiệm, hiệu quả và hiệu lực của hoạt động;

(7) Các cuộc điều tra về gian lận.

Ở Botswana, phạm vi kiểm toán nội bộ bao gồm việc kiểm tra và đánh giá tính đúng đắn, độ tin cậy và tính hiệu lực của các thủ tục kiểm soát trong hệ thống kiểm soát nội bộ. Nhưng bộ phận kiểm toán nội bộ ở Botswana không tiến hành tiền kiểm đối với các khoản chi tiêu ngoài các khoản trợ cấp và tiền thưởng cho các cán bộ về hưu.

Phạm vi kiểm toán nội bộ ở Malawi cũng bao gồm việc đo lường, đánh giá và lập báo cáo về tính hiệu lực của các thủ tục kiểm soát nội bộ nhằm góp phần nâng cao hiệu quả sử dụng các nguồn lực trong các Bộ, ngành.

Trong khi đó ở Namibia, kiểm toán nội bộ tiến hành kiểm tra và đánh giá tính đúng đắn, độ tin cậy và tính hiệu lực của các thủ tục kiểm soát nội bộ; thực hiện các cuộc điều tra chuyên đề đối với tất cả các Bộ, ngành nếu có yêu cầu; đồng thời, tư vấn việc quản lý các hoạt động tài chính của Chính phủ; và không tiến hành bất kỳ một hoạt động tiền kiểm nào đối với các khoản chi tiêu của Chính phủ.

Ngoài 7 khía cạnh nêu trên, phạm vi kiểm toán nội bộ của Zambia bao gồm việc kiểm tra và đánh giá tính hợp lý, tính đúng đắn, thẩm quyền và các thủ tục kiểm soát hoạt động; thúc đẩy hoạt động của hệ thống kiểm soát nội bộ với mức chi phí hợp lý; thẩm định chất lượng hoạt động của các đơn vị trong việc thực hiện nghĩa vụ và quyền hạn của mình. Kiểm toán nội bộ của Zambia chỉ tiến hành tiền kiểm đối với các khoản tiền lớn.

Phạm vi kiểm toán nội bộ của Zimbabwe bao gồm tất cả các khía cạnh kể trên nhưng chịu trách nhiệm giám sát việc quản lý tài chính và các thủ tục của các Bộ, ngành; tiến hành kiểm toán hoạt động và các cuộc điều tra chuyên đề hoặc theo yêu cầu của Bộ Tài chính.

Như vậy, ngoài Namibia, kiểm toán nội bộ của tất cả 4 quốc gia còn lại đều dành một khoảng thời gian nhất định cho hoạt động tiền kiểm. Điều này đảm bảo rằng các khoản chi tiêu là hợp lý, hợp lệ và đúng đắn trước khi được thực hiện trên thực tế. Trong trường hợp này, bản thân kiểm toán nội bộ đóng vai trò là một công cụ kiểm

soát hơn là chịu trách nhiệm kiểm tra và nâng cao hiệu lực của các công cụ kiểm soát nội bộ.

Theo thông lệ quốc tế về phạm vi kiểm toán nội bộ, kiểm toán nội bộ sẽ trở nên hiệu quả hơn nếu không phải chịu sức ép của việc tiền kiểm các khoản chi tiêu. Kiểm toán nội bộ cần phải tập trung đồng thời vào cả hai mục tiêu sau:

Thứ nhất, đảm bảo rằng các rủi ro trọng yếu của đơn vị được quản lý một cách hợp lý, trong đó nhấn mạnh vai trò của các công cụ kiểm soát nội bộ;

Thứ hai, đảm bảo rằng quy trình quản lý rủi ro và các hệ thống kiểm soát nội bộ của đơn vị luôn luôn được cải thiện và tối ưu hóa trước sự thay đổi thường xuyên của môi trường xung quanh.

Báo cáo của kiểm toán nội bộ

Theo định kỳ, các báo cáo kiểm toán nội bộ của 5 quốc gia nói trên được gửi tới Thủ ký Thường trực của Bộ, ngành liên quan. Ở Zambia, các bản báo cáo này được gửi lên Kiểm soát viên Kiểm toán nội bộ thuộc Bộ Tài chính và Kế hoạch kinh tế. Kế toán trưởng sẽ nhận bản sao của tất cả các báo cáo kiểm toán nội bộ này. Kiểm toán nội bộ của các quốc gia nói trên cũng lập một bản báo cáo thường niên và bản báo cáo này cũng do chính cấp lập báo cáo định kỳ thực hiện.

Để thúc đẩy hơn nữa hoạt động kiểm toán nội bộ, các nước nói trên còn xây dựng kế hoạch kiểm toán nội bộ thường niên và kế hoạch này do người đứng đầu bộ phận kiểm toán nội bộ triển khai theo hướng dẫn của Kế toán

trưởng hoặc Thủ ký Thường trực. Ở Zambia, kế hoạch kiểm toán chiến lược cũng xác định phạm vi của kiểm toán nội bộ và chính điều này đã khuyến khích mở rộng phạm vi của kiểm toán nội bộ vượt ra khỏi hệ thống tài chính đơn thuần.

Hướng dẫn và đào tạo nghiệp vụ kiểm toán nội bộ

Hoạt động kiểm toán nội bộ Chính phủ ở các quốc gia nói trên đều thực hiện theo hướng dẫn của Cẩm nang Kiểm toán nội bộ. Cẩm nang Kiểm toán nội bộ của Malawi đã được ban hành từ năm 1987, Cẩm nang Kiểm toán nội bộ của các quốc gia còn lại đều được ban hành cách đây hơn 10 năm. Điều này chứng tỏ sự chú trọng và quan tâm của các quốc gia này đối với hoạt động kiểm toán nội bộ.

Mặc dù các quốc gia nói trên đều quan tâm tới hoạt động đào tạo, bồi dưỡng kiểm toán viên nội bộ nhưng cơ hội nâng cao trình độ chuyên môn của kiểm toán viên nội bộ của từng quốc gia lại có sự khác nhau. Ví dụ, hàng năm, các kiểm toán viên nội bộ của Malawi và Namibia được cử tham gia các khóa đào tạo do Hiệp hội Quản lý Đông và Nam Phi (ESAMI) tổ chức, còn các kiểm toán viên nội bộ của Botswana lại tham gia các khóa đào tạo kiểm toán nội bộ tại Đại học Kinh doanh của Anh và thường xuyên nhận được tạp chí chuyên ngành xuất bản định kỳ từ Hiệp hội Kiểm toán viên nội bộ Anh. Kiểm toán viên nội bộ của Malawi và Zimbabwe có cơ hội tiếp cận với nhiều loại sách báo chuyên ngành nhưng đội ngũ

kiểm toán viên của Namibia và Zambia lại hiếm khi có được các cơ hội này.

Do phải chịu trách nhiệm trước Quốc hội về việc giám sát hoạt động kiểm toán nội bộ nên Kế toán trưởng của tất cả các quốc gia nói trên thường chủ động tổ chức các khóa đào tạo nhằm tăng cường chuyên môn nghiệp vụ cho các kiểm toán viên nội bộ; đồng thời, dựa vào hoạt động của kiểm toán nội bộ để tăng cường hoạt động của mình cũng như khắc phục các lĩnh vực yếu kém.

Hỗ trợ hoạt động kiểm toán nội bộ

Hoạt động kiểm toán nội bộ Chính phủ của 5 quốc gia Nam Phi nói trên thường nhận được sự hỗ trợ giúp đỡ từ bên ngoài như hỗ trợ của Liên Hợp quốc (UN), Khối Thịnh vượng chung và Chính phủ Anh. Tuy nhiên, để phát huy hơn nữa vai trò của hoạt động kiểm toán nội bộ, các quốc gia này vẫn đang không ngừng kêu gọi các tổ chức, các quỹ hỗ trợ hơn nữa cho hoạt động kiểm toán nội bộ thông qua hình thức khác nhau như: tổ chức các khóa đào tạo, bồi dưỡng và cung cấp tài liệu chuyên ngành... cho kiểm toán viên nội bộ.

Có thể nói, mặc dù chức năng kiểm toán nội bộ được thực hiện khác nhau ở mỗi quốc gia, nhưng tựu chung các quốc gia Nam Phi này đều cố gắng xây dựng và phát triển hoạt động kiểm toán nội bộ theo hướng hiện đại và hiệu quả nhằm nâng cao khả năng giải trình trách nhiệm và minh bạch tài chính cũng như ngăn chặn các hành vi gian lận và tham nhũng. **KT**

	Diện tích (1.000 km ²)	Dân số (triệu người)	GDP (Tỷ USD)	GDP/người (1.000 USD)
Botswana	567	1,6	25	16
Malawi	118	13,9	10	0,8
Namibia	825	1,8	15	7
Zambia	752	11	13	1
Zimbabwe	390	13	2,2	0,2

Một số thông tin cơ bản về 5 quốc gia Nam Phi được lựa chọn nghiên cứu (Số liệu điều tra năm 2007)

Tài liệu tham khảo

■ Andy Wynne FCCA is editor of the ACCA e-mail bulletin for internal auditors. Andy can be contacted by e-mail at andywynne@lineone.net He recently led a workshop of Internal Auditors from 12 countries in east and southern Africa.